

NIEUWSBRIEF Oktober 2026 Nr.164

Beste Nieuwsbrieflezer,

Nog 2 tochten en het seizoen 2026 zit er weer op. We hopen dat u veel plezier heeft beleefd aan onze wandelingen, fiets- of boottochten. Wij hebben het in ieder geval met veel vreugde georganiseerd.

Wilt u nog dit jaar een keer wandelen of fietsen? Dat kan. Dit jaar gaan we nog even door in de maand oktober. We hebben 2 nieuwe tochten voor u georganiseerd, nl de Beeldenwandeling in het Stadshart op 4 oktober en de fietstocht "De Landmarks van Zoetermeer" op 11 oktober. En omdat u het een leuke dag vindt om met ons mee te gaan, doen wij allebei de tochten op zondag.

Misschien heeft u tijdens een van onze tochten wel eens gedacht dat Stadsgids ook voor u best een leuke hobby zou kunnen zijn. Als dat zo is, bent u welkom. We hebben een leuk team met 8 gidsen, maar uitbreiding is altijd welkom. Door mee te lopen met een ervaren gids en veel te lezen, krijgt u de materie vanzelf onder de knie. Bel of mail me gerust als u meer wilt weten over het hoe en wat van Stadsgidsen Zoetermeer.

In deze Nieuwsbrief geven we een korte compilatie van tochten die we in augustus en september hebben gedaan in samenwerking met andere evenementen/festiviteiten. Ook de Zoetermeerse geschiedenis ontbreekt deze keer niet. Deze keer over het onderwijs in Zoetermeer.

Omdat het seizoen is afgelopen, verschijnt onze Nieuwsbrief ook minder frequent. In onze "winterslaap" gaan we terug naar 1 nieuwsbrief per kwartaal.

Veel leesplezier.

Kees Doodeman
Voorzitter Stadsgidsen
Zoetermeer
k.doodeman@planet.nl
06 53395264

O-O-O-O-O

Waarom heet Zoetermeer Zoetermeer?

Zoetermeer dankt zijn naam aan een verdwenen [Soetermeer](#), een groot zoetwatermeer dat vroeger in de buurt lag.

Ontstaan van de naam

- **Het zoete meer:** In de vroege middeleeuwen (rond de 10e eeuw of eerder) ontstond in het veengebied een nederzetting van boeren en vissers.
- **Vernoeming:** Dit dorp werd vernoemd naar het nabijgelegen zoetwatermeer waar de bewoners op visten.
- **Naamherkomst:** Het water werd aangeduid als 'zoet' (zoet water) in combinatie met 'meer'. Volgens sommige bronnen is de naam mogelijk een verbastering van een ouder riviertje de *Zwiet* (Zwietermeer), maar de vernoeming naar het zoete watermeer blijft de voornaamste verklaring.
- **Eerste vermelding:**
De plaats en naam worden rond 1242 voor het eerst vermeld in historische documenten. Het meer zelf is in latere eeuwen drooggelegd (Nu Meerpolder)

O-O-O-O-O

Agenda oktober 2026

- 4 oktober
Beeldenwandeling in het Stadshart
- 11 oktober
Fietstocht "De Landmarks van Zoetermeer"

Impressie van gezamenlijke activiteiten in augustus en september 2026

- **Dakenfestival>Daken en puienwandeling op 29 en 30 augustus**

In het kader van het jaarlijkse Dakenfestival hebben wij 2x de zgn. "Daken en Puienwandeling" georganiseerd. In totaal hebben 24 mensen met ons samen gekeken naar de mooie puien en daken in de Dorpsstraat. Er was veel interactie en gezelligheid onderweg en zeker voor herhaling vatbaar.

- **Open Monumentendag>Rijksmonumenten fietstocht en Kerkenpad wandeling**

Tijdens de Open Monumentendagen op 12 en 13 september hebben wij een fietstocht en wandeling georganiseerd. De fietstocht langs de mooiste panden van Zoetermeer trok 14 deelnemers op zaterdag.

Op zondag 13 september is onze gids met 5 deelnemers langs de huidige, maar ook verdwenen kerken gewandeld. Wonder boven wonder: het regende de hele dag, maar tijdens de wandeling bleef het droog ☺

- **OKÉ leven dag> fietstocht historie en architectuur**

Op 19 september 2026 werd in Noordhove de OKÉ leven dag georganiseerd, een sociaal en gezellig evenement voor senioren. Architectuurpunt en het Gilde Stadsgidsen hebben een gezamenlijke fietstocht georganiseerd waar zowel aandacht voor architectuur als voor de historie van Zoetermeer was. Simone Langeveld van Architectuurpunt heeft de tocht alleen gegidst, vanwege een blessure bij onze gids. Dank daarvoor. 10 deelnemers fietsen met ons mee.

- **Historisch Festival> Rondje grote Dobbe op 27 september 2026**

Bij het Historisch Festival op de Markt hebben we 3 korte wandelingen gehouden rondom de grote Dobbe. Vertrekpunt was de tent van het HGOS en in een uurtje leidden we de mensen rondom deze historische plas. Voor deze tocht- waar je gewoon kon aansluiten- hadden zich 23 deelnemers gemeld.

O-O-O-O-O

Zoetermeerse geschiedenis (Bron: Geheugen van Zoetermeer)

Onderwijs in Zoetermeer

Eeuwenlang is onderwijs aan kinderen een aangelegenheid van de kerk. Al in de middeleeuwen heeft bijna elke parochie een eigen school, waar lezen, schrijven en rekenen worden onderwezen. Eerst gaan alleen jongens naar school, want meisjes hoeven niets te leren. Klooster- en priesterscholen leiden op tot kerkelijke ambten en een echt vak leer je door ervaring op te doen bij een vakman.

Op het platteland beschikken de dorpen veelal over één schoolmeester, die jongens en meisjes tegelijk lesgeeft. Alle kinderen zitten bij elkaar in één lokaal en worden afzonderlijk overhoord door de meester. Als de groep erg groot is, heeft hij wel eens hulp van één of meer ondermeesters.

Les geven en schoon schrijven

In Zoetermeer kan tot na de Tweede Wereldoorlog op een enkele uitzondering na alleen lager onderwijs worden genoten. Voor vervol- of vakonderwijs moeten de kinderen op de fiets naar de omliggende plaatsen. Ook is er lange tijd maar één school: een niet al te groot gebouw aan de Dorpsstraat, schuin tegenover de Oude Kerk. De eerste vermelding van een (lagere school-) meester dateert uit 1585: Bastiaen Willemszoon onderwijst in die tijd de jeugd. Het schoolgebouw, waar de onderwijzerswoning vóór staat, is in 1611 vernieuwd. De nu onleesbare gevelsteen uit die tijd bevindt zich nog steeds in de voorgevel van Dorpsstraat 70. De school is eigendom van de kerk en de meester is als voorzanger en voorlezer verbonden aan de kerkelijke gemeente. In die tijd bezit de dorpskerk nog geen orgel, dus de psalmen moeten eerst worden voorgedaan. De inkomsten van de onderwijzer bestaan uit een bijdrage van de beide dorpen Zoetermeer en Zegwaart – het is een gemeenschappelijke school –, uit lesgeld en uit zijn kerkelijke inkomsten. De overheidsbijdrage blijft ruim tweehonderd jaar op hetzelfde bedrag staan. Het is dus niet verwonderlijk dat de meester in de 18e en 19e eeuw tegelijk koster, doodgraver en klokkenluider is, om zijn inkomsten een beetje op peil te houden. Ook wordt hij vanwege zijn vaak fraaie handschrift wel ingeschakeld voor het schilderen van gedenkborden of, zoals in 1709, voor het penselen van de naam Zegwaart op de plaatselijke brandspuit. Vanwege het feit dat de les gelden rechtstreeks aan de onderwijzer worden afgedragen, zorgt hij er wel voor dat zijn leerlingen naar school komen. In 1810 wordt echter verzucht dat met name de kinderen uit de 'behoefte klasse' 's zomers vaak thuis worden gehouden omdat ze met arbeid op het land meer verdienen dan de beschaving die ze op school kunnen opsteken. De schoolmeester verklaart in 1799 dat hij vier leerlingen heeft voor drie stuivers per week, 56 leerlingen voor twee stuivers en twintig leerlingen voor 1 stuiver per week. Arme kinderen worden gratis onderwezen en de allerkleinsten kunnen soms naar een bewaarschooltje. Kleuteronderwijs bestaat nog niet; het bewaarschooltje is meer bewaarplaats dan onderwijsinstelling. In 1742 heeft de weduwe van Arie Verhoog in de Dorpsstraat een kinderschooltje. Zij heeft vanwege haar hoge ouderdom hulp van een nicht. Aan het begin van de Zegwaartseweg houdt de vrouw van Jan Breugom, een 'vissertje', ook een kinderschooltje.

Van kerk- naar gemeenteschool

De schoolmeesters blijven vaak hun leven lang aan dezelfde school verbonden. Dertig jaar in hetzelfde dorp is heel gewoon maar Adrianus Muijden en zijn zoon Pieter spannen de kroon. Zij geven tussen 1731 en 1829 respectievelijk 46 en 51 jaar lang les aan gemiddeld 100 tot 150 leerlingen. Zij beschikken wel over een ondermeester, die zij zelf betalen. Pieter Muijden is vast lange tijd ondermeester bij zijn vader geweest. Hij maakt de scheiding tussen kerk en staat mee, die hier onder invloed van de Franse revolutie in 1798 plaatsvindt. Onderwijs is voortaan een overheidszaak en de Onderwijswetten volgen elkaar in snel tempo op: 1801, 1803 en ten slotte de wet van 1806 die de kinderen moet opleiden tot 'christelijke en maatschappelijke deugden' via klassikaal onderwijs. Als de schoolopziener (inspecteur) in 1838 in Zoetermeer langskomt, treft hij daar een groot en 'wel ingerigt' lokaal aan, voorzien van 18 schrijftafels en 18 kleinere tafels. Ook zijn een letterbord, drie schrijfborden en een muziekbord aanwezig, negen 'leestafels van Prinsen' en een stel maten en gewichten. De opziener is over alles 'ten hoogste tevreden', vooral over het driestemmig zingen van de kinderen. De gemeenten Zoetermeer en Zegwaart hebben de school in 1829 van de kerk overgenomen, omdat die de verbouwingskosten niet kan opbrengen. De armenkinderen worden zoals altijd gratis onderwezen maar de gemeente Zegwaart maakt daar misbruik van: zij verplicht de onderwijzer bijna alle kinderen uit die gemeente gratis te onderwijzen omdat hun ouders in 'min of meer behoeftigen staat verkeerden'. De meester heeft daardoor een sober inkomen. In 1878 wordt een onderwijzeres voor nuttige handwerken aangesteld.

Privaat, schoolstrijd en verhuizing

In 1883 wordt de school uitgebreid van twee naar drie lokalen. De klassen liggen achter elkaar; via een overdekte gang naast het langgerekte gebouw kun je er komen. Ook komen er zes privaatjes (wc's) voor de kinderen, die tot die tijd allemaal hun behoefte moesten doen op het toilet achter in de woning van de hoofdonderwijzer. De lokalen worden verwarmd door kolenkachels; tot na 1861 bestaat de verlichting uit kaarsen. Aan de wand hangen inmiddels landkaarten van Nederland, Europa en de wereld.

In die tijd komt ook in Zoetermeer de schoolstrijd op gang. Vanaf de eerste onderwijswet wordt alleen het openbaar onderwijs gesubsidieerd door de overheid. Het oprichten van particuliere scholen wordt ernstig bemoeilijkt. De wet van 1857 staat het stichten van bijzondere scholen toe, maar zonder overheidssteun. Al in 1860 wordt in Zegwaart een christelijke school opgericht, een katholieke school komt in Zoetermeer in 1891. De oude openbare school van 1611 wordt in 1923 verplaatst naar Dorpsstraat 112.

School met den Bijbel Dorpsstraat 99 (foto: fotograaf onbekend)

Openbare Lagere School Dorpsstraat 114 (foto: fotograaf onbekend)

O-O-O-O-O

Deze Nieuwsbrief krijgt u via de website van Gilde Zoetermeer. Uiteraard is ook daar uw privacy gewaarborgd.

Mocht u om welke reden dan ook de Nieuwsbrief niet meer willen ontvangen of u hebt een nieuw e-mailadres laat het ons weten en het wordt aangepast,

stadsgidsen@gildezoetermeer.nl